

TÝDEN – 12.7.2010

TÝDEN, Jiří Zatloukal: Byl jste spolužákem nového guvernéra České národní banky Miroslava Singera. Kde jste spolu studovali?

Je to zvláštní v tom, že formálně jsme spolužáci nebyli, ale jednu dobu prakticky ano. Dokonce jsme spolu i bydleli. Zatímco on ale byl na univerzitě v Pittsburghu řádný student, tak u mě, abych nemusel platit školné, bylo vyjednáno, že budu hostující výzkumník. Ale chodili jsme na stejné semináře.

Znáte se tedy dobře. V čem bude Singer jiný než jeho předchůdce Tůma?

Asi spíše ve stylu než obsahu. Zdeněk Tůma je velmi zdvořilý a diplomatický, Mirek Singer má ve zvyku říkat věci jasně přímo.

Pojďme k penzijní reformě. Jakou roli bude hrát to, že máme v současnosti tak napjatý státní rozpočet?

Penzijní systém, jak je nastavený nyní, prostě deficity mít bude. Už tam jsou teď, ale nejsou vidět. Jsou schované v budoucnosti. V okamžiku, kdy reformu zahájím, začnu budoucí deficity částečně umořovat už dnes.

Jak to bude s garancí naspořených peněz? Může u soukromých fondů, které je mají spravovat, dojít ke ztrátám?

Určitě, tohle hrozí. Ale musíme se na to podívat obráceně. Co stát garantuje? Stát vždycky bude muset obyvatelstvu poskytnout minimální úroveň zabezpečení. Bez ohledu na to, v jaké jsou lidé situaci. Nenecháte je umřít na ulici hladem. To je věc, již stát vždy bude muset poskytnout z důvodu soudržnosti společnosti. Ale ti lidé, kteří pro společnost měli nějaký přínos, by ve stáří měli být zabezpečeni o něco lépe než ti, kteří nedělali vůbec nic.

Stát by ručil i za část soukromých úspor?

Je to stejné jako s pádem banky. Existuje Fond pojištění vkladů, a když banka padla, stát zpravidla zarovnal něco víc, protože to bylo i jeho regulační selhání. Je totiž rozdíl mezi nevyčtenou a výslovně uvedenou garancí. Tyto garance na papíře vypadají jinak, ale v praxi můžou fungovat úplně stejně. Můj argument je: stát by vždycky nějak participoval. Pokud stát poskytne výslovnou garanci, přízná vlastně jen to, co by stejně nakonec musel udělat.

Kdyby fond spravující peníze zkrachoval, stát by to zaplatil?

Přesně tak. Když stát bude dělat dohled nad fondem blbě, tak to bylo selhání státu, že to neohlídal.

Krach je ale až krajní varianta. Horší a pravděpodobnější je, že zhodnocení bude záporné. Co v tomto případě?

To už se dostáváme ke konkrétním věcem, jak ty fondy budou vypadat, jaká bude jejich výnosnost a jaká bude velikost garance státu. Stát zřejmě bude garantovat nominálně, co se tam vloží. U privátních fondů ale už třeba nebude garantovat výnosy, ani znehodnocení úspor inflací. Co si tam naspoříte, to dostanete.

Pojďme zpět k takzvané Bezděkově komisi. V ní seděli jen zástupci pojišťoven, nikdo z akademiků. Není to nestandardní?

Petr Nečas se před volbami zmínil, že výstupy této komise mohou být něco, co se vezme a přímo implementuje. V okamžiku, kdy se ukázalo, že volby dopadly trošku neočekávaně, tak si komise řekla: přišel Ježíšek, tak si mu napíšeme.

Jak by se mělo řešit to, aby si fondy z úspor "ne-uřezávaly" zbytečně mnoho za správu?

Situace je paralelní se zdravotním pojištěním. Máme řadu zdravotních pojišťoven, ale všechny si můžou účtovat nějaký správní poplatek, a vlastně si nemohou ničím konkurovat. Takto postavený systém je nesmysl. Podařilo se to degradovat na něco, co nehraje roli. Převeďme to na fondy. Je blbost vytvořit fondový systém, kam budou muset všichni přispívat, a jednotlivé fondy budou mít dvě procenta poplatky za správu.

Fondy samy mluví o rozpětí poplatků od 0,7 procenta z vkladu do tří procent...

Optimální řešení je takové, že bude existovat slepý státní fond, který nebude mít žádný management. Prostě to bude jen "autopilot" na rozdělení finančních prostředků podle daného vzorce. Není žádný management, je minimální riziko a také jsou nízké výnosy. Lidi nejprve půjdou do tohoto státního fondu. Soukromé fondy, aby měly nějaký smysl, musejí nabídnout vyšší výnosy, a to vyšší čisté výnosy po odečtení svých nákladů. Jinak do nich nikdo nepůjde.

Bezděkova komise navrhla snížit odvody na pojistné z dnešních osmadvaceti na třidvacet procent. Tři procenta by z toho přitom šla na soukromé spoření. Je to reálný návrh?

To, že jsou tam vůbec nějaká čísla, je, myslím, naprosto špatný postup. Napřed si totiž musíme politicky ujasnit, jaký má být výsledek: kdy chci, aby lidé chodili do důchodu? Jak velký náhradový poměr (*poměr vypláceného důchodu k průměrné mzdě, pozn. red.*) a zásluhovost (*poměr do systému vkládané a vyplácené částky, pozn. red.*) má být v průběžném systému, který zůstane zachovaný? Teprve potom mi z toho vyjde, jestli můžu snížit pojistné hodně, nebo málo. Výsledek Bezděkovy komise je prezentován jako jediná možná alternativa, která ovšem neodpovídá na základní otázku, jak velkou složku má představovat průběžný systém a jak ho nastavíme. To musí udělat politická reprezentace.

Ta se ale musí podle něčeho zorientovat.

Proto jsem začínal tím minimálním životním standardem, co stát musí vždy zaručit bez ohledu na to, jestli ten člověk někdy pracoval nebo téměř nepracoval. A teď chceme, aby ti, kdo stále pracovali i za nízké mzdy na tom byli o něco lépe. Výstup Bezděkovy komise je jen o té střeše a komínku, ale vůbec se nezajímá o základy.

Bylo to tedy navrženo špatně?

Ne. Ale bylo to navrženo bez ohledu na to, jaké budou základy. Jakým způsobem například bude z hlediska výroku Ústavního soudu udělaná zásluhovost v průběžném systému (*Ústavní soud rozhodl, že se musí změnit výpočet důchodů, aby lépe odrážel poměr mezi vplacenou a vyplácenou částkou, pozn. red.*). Teprve potom se můžu zabývat tím, jak bude vypadat další pilíř. Teprve potom zjistíme, kolik to bude stát.

Podle návrhu komise bude snížení odvodů na pojistné znamenat ročně padesátimiliardový výpadek v rozpočtu.

Výpadek v rozpočtu bude vždycky, ale velikost výpadku bude záviset na minimálních standardech, které si tam dáme. Bude záležet na tom, jaká bude doba odchodu do důchodu, jestli zavedeme třeba automatickou indexaci podle doby dožití. Jsou to jakoby podružnosti, ale v tom základním průběžném systému, který zůstane zachován, to určuje celý zbytek.

Myslíte, že politici jsou schopni se na tom dohodnout?

Dohodnout se budou muset. Už z hlediska výroku Ústavního soudu, protože ten jim penzijní reformu vlastně nařídil. Dal jim čas, ale nařídil jim ten základní pilíř předělat takovým způsobem, aby příliš nepřerozděloval od těch, co přispěli více, k těm, co přispěli méně.

Stále častěji se mluví o tom, že dnešní třicátníci dostanou od státu menší penze, ať už reforma proběhne, nebo ne. Hrozí jim skutečně takový pokles životní úrovně?

Hrozí to. Vyplývá to z toho, kolik je tady pracujících lidí na jednoho důchodce. Demografická křivka se snižuje. A když máte v tom systému pořád stejné odvody...

Důchod od státu ale bude nižší, i když proběhne reforma.

Důchod od státu samozřejmě bude asi o něco nižší, ale bude dlouhodobě udržitelný. To znamená, že když nyní říkáme: "Máte úžasně důchody nebo relativně vysoké důchody, ale za třicet let to mít nebudete", tak to je ten problém. Všichni očekávají, že v budoucnu budou důchody stejné jako dneska, ale je třeba říct Ne, takto to bohužel matematicky nevychází.

Lubomír Lízal (41)

Působí jako vědecký pracovník v CERGE-EI, což je společné pracoviště Akademie věd ČR a Karlovy univerzity. Toto výzkumné pracoviště v letech 2003 až 2008 vedl. Působí také v Ekonomické skupině odborníků (ESO), která vznikla z podnětu ODS. Vystudoval České vysoké učení technické v Praze, habilitoval se na Karlově univerzitě. Zabývá se aplikovanou mikroekonomií, zejména podniky a jejich správou a řízením. Nejvíce jezdí vlakem - denně do práce. Relaxuje hlavně vycházkami po horách a pečováním o dcerku.